

MİLLÎ KÜTÜPHANE TİYATRO SERGİSİ

Ahmet BORCAKLI

Millî Kütüphane Güzel Sanatlar
Bölmeleri Müdürü

«Tiyatroda çalışanların kendilerine özgü karakterleri ve özellikleri var. Onlar kolaylıkla duygulanıveren insanlardır. Böyle oldukları için de, kolaylıkla harekete geçerler; söz gelişi, kolaylıkla öfkeye kapılıverirler.

Dünya üzerinde devrimci hareketlerde çoğu zaman ilk kıpırdayanlar, protesto için seslerini ilk yükseltenler, aktörler olmuştur. Şimdi de durgun bir dönemde, geçmişte yaşayanlar da yine onlardır.

Bu neden böyledir?

Böyledir! Çünkü, bizler hepimiz, tiyatroda, içinde bulunduğumuz ve her günün yaşayışını borçlu olduğumuz biçimlerin kölesiyiz. Ve bu biçimler, belki de toplumaumuzun başka biçimlerinden daha çok, bizim olmayan dönemlerinin, bu dönemlerin duygusal ve ekonomik sebeplerinin izlerini taşımaktadır.

Çalışmalarımızın niteliğini zorlayan yapılar içinde yaşıyoruz. Çünkü bu yapılar yıllar önce yapılmıştır. Onları başka biçime sokmak hiç te uygun, ekonomik bir davranış olmaz. Biz, pek nadir hallerde değişen, seyirciler, dinleyiciler için çalışıyoruz. Çünkü onları bize doğru çeken sosyal yapılar tamamlanmış, donmuş durumdadır. Ve bunları değiştirmek çetin bir iştir. Ve kendi çağına uygun düşebilecek bir tiyatroya kavuşma problemimize hangi açıdan bakarsak bakalım, hep aynı noktada takılıp kalırız : -umudumuz- bize düşen ve hemen yapmamız gereken iş, derin derin öze inerek, devrimci, güçlükleri ortadan kaldıracı bir anlayışla, yaratıcı bir ruhla, bizi yaşatan bütün biçimleri yeni baştan incelemek, ele almaktır.

Bu işe neresinden başlayabiliriz?

Çıkış noktamız belki de, Dünya Tiyatro Günün'de, içinde sevinç duyabileceğimiz dünya tiyatrolarının pek az sayıda olması gibi gerçekten tatsız bir durum karşısında göğüs gerip, bağrımıza taş basmaktan başka bir şey değildir...

Peter BROOK»

Yazımızın başına aldığımız metin, 1969 Yılı Dünya Tiyatro Günü dolayısıyla, ünlü İngiliz Tiyatro adamı ve rejisör Peter Brook'un bütün

dünyaya sesleniş mesajıdır. Bilindiği gibi, 27 Mart günleri Dünya Tiyatro Günü olarak kutlanmakta ve her yıl değişik ulustan tanınmış bir ti-

yatro adamı'nın mesajını yayınlamak gelenek halini almış bulunmaktadır. Yurdumuz'da da 1961 den beri 27 Mart günü, gerek Devlet Tiyatroları ve gerekse özel tiyatrolar tarafından geniş çapta kutlanmakta ve halkımızda da oldukça ilgi uyandırmaktadır.

Tiyatro her çağda, hayatın acı ve tatlı bütün yönleriyle yansıtıldığı bir ayna niteliğini taşıyagelmıştır. Geçmişin kişi ve toplumla ilgili olaylarını ve diğer hususlarını, tiyatro eserlerinin sihirli bünyesinde ve sesinde daima ibretle izlemek mümkündür. İnsanlık için bu kadar önemli ve ilgi çekici bir sanat kolunun ürünlerini titizlikle saklamak şerefi ise yine kütüphanecilere ve kütüphanelere düşmektedir. Bu inanca, Milli Kütüphane, 2 yıl önce kendi bünyesi içinde bir Tiyatro Dokümantasyon Bölümü kurma hazırlığına başlamıştır. Tiyatro konusunda çalışacaklara ve araştırma yapacaklara yardım için sunulacak belge ve diğer malzemeyi bir elde toplamak amacı ile, bir yönetmelik tasarısı hazırlanarak ilk adım atılmıştır. Önce, bin'e yakın eser bir araya toplanarak Tiyatro Dokümantasyon Bölümü Kitaplığının nüvesi meydana getirilmiştir. Daha sonra Devlet Tiyatroları ile anlaşmaya varılarak, tiyatrolarında sahneye konulan oyunların binlerce fotoğrafı, Milli Kütüphane Mikروفilm Bölümü'nün himmetleriyle Tiyatro Dokümantasyon Bölümü Fototek'inde toplanmıştır. Bölüm'ün arşivin-

deki belgeler de gün geçtikçe artmaktadır.

Tiyatro Sergisi'nde örnekleri sunulan, yukarda adı geçen dokümanların toplanması, bir araya getirilmesi ve gün ışığına kavuşturulması kolay olmamıştır. Nitekim, daha yıllar öncesi, Sayın Prof. Melâhat Özgü'nün tavsiyeleriyle Milli Kütüphanede bir Tiyatro Belgeliği meydana getirilmesi düşünülmüştü. Milli Kütüphane Müdürlüğü, Devlet Tiyatroları ve özel tiyatrolarla temasa geçmişti. Adı geçen kurumlardan, ellerinde bulunan basılmış eserlerin, işi bittikten sonra orijinallerinin, sahne, dekor, kostüm ve benzeri çalışmaların eskiz ve kayıtlarının, saklanmak üzere Milli Kütüphane'ye devredilmesi istenmişti. Fakat bu yerinde ve yüreктen gelen istek, bazı tiyatro idarecilerince, Milli Kütüphane'nin kurumlarına bir baskısı addedilmiş; bazılarınca ise, binlerce lira telif hakkı ödedikleri eserlerin âdeta gasbedilmesi düşüncesi olarak nitelenmiştir. Bir kısmı ise, Kütüphane'nin isteğine, cevap vermek gereğini bile duymamışlardı. Meselâ: Ankara Sanat Tiyatrosunun değerli yöneticisi rahmetli Asaf Çiyiltepe'ye, amacın yalnızca tiyatro ile ilgili dokümanların korunup saklanması ve emin bir yerde toplanması olduğu açıklandığında «Bizim de arşivimiz var. İcap ederse kendimiz saklarız» cevabını vererek, teklifi reddetmişti. Belki rahmetli Çiyiltepe düşüncesinde sami-

mî ve haklıydı. Fakat bir tiyatronun asli görevlerinin yanında, arşiv tâli bir iş olarak kalabilir ve zamanla ihmal, kayıtsızlık ve takipsizlikten dolayı bir çok eserler ve belgeler kaybolabilir. Halbuki Kütüphanelerin ve kütüphanecilerin asli görevi, toplamak, korumak, istifadeye sunmak ve saklamaktır. Nitekim, bir çok kurumlarımız, önceden önemini düşünemedikleri saklamak ve korumak prensiplerinin acısını çekmiş ve çekmektedirler. Meselâ : Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Binası'nın, yıllar sonra genişletilmesi gerekince, bucak bucak planları aranmıştır. Ulus Meydanındaki Atatürk Anıtı'nın yeri değiştirileceği zaman yine planları bulunamamış, Macaristan'a yazılarak heykeltraşın dokümanlarından medet umulmuştur. Daha ilgi çekici bir misâl : Tiyatro yazarı Sayın Metin And'ın ifadesine göre, tiyatrolarımızdan bazıları, vaktiyle yazar nüshasından çoğaltarak sahneye koydukları piyeslerin kaybettikleri kopyalarını ve daha buna benzer bir çok belgeleri, şimdi Metin And'ın kendisinden aramakta veya onda bulunup bulunmadığını sormaktadırlar.

Görülüyor ki, zamanı geçince, sahip çıkılmayan her şey kaybolabiliyor.

Milli Kütüphane Tiyatro Dokümantasyon Bölümü, sahip çıkabildiği ve toplayabildiği malzemeyi, 27 Mart Dünya Tiyatro Günü dolayısıyla, bir sergi açarak tanıtıp, de-

ğerlendirmeyi, bu yılki programına almıştı. Günü gelince, Milli Kütüphane Galerisinde, sanatçıların ve sanatseverlerin ilgi ve takdirle izledikleri Tiyatro Sergisi bir hafta süresince ziyaretçilere açık tutuldu. Ve gördüğü rağbet üzerine, süresi bir hafta daha uzatıldı. Kanımızca, Türkiye'de bu alanda ve bu kapsamda açılan ilk sergi, mütevazî olmakla beraber, kısa bir zaman içinde, gayret ve fedakârlıkla çalışan, Tiyatro Dokümantasyon Bölümü sorumlusu Sayın Meliha Yücel'in kişisel merak ve hizmetlerini, ona yardımcı olan Milli Kütüphane yetkililerinin ilgilerini belirtmekten geri kalmıyordu. Bütün bünyevi ıstıraplarını, sorumluluğunu üzerine aldığı bölümde hizmet etmekle unutan arkadaşımıza, sergiyi gezen tiyatro otoriteleri, çalışmalarından dolayı takdir ve teşekkürlerini esirgememişlerdir. Çünkü bütün bu kimseler, kanunî bir mecburiyet olsa dahi, kendi meslek dallarında belge ve diğer dokümanı toplayabilmenin ne kadar güç ve tesadüflere bağlı bir iş olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bütün ülkeler için gerekli olan kişi gayreti ve merakı Türkiye'miz için daha da değerli görünüyor. Aynı anlayışla meydana getirilmiş kişisel veya özel koleksiyonların Milli Kütüphaneye kazandırılmış olması, kütüphanecileri de etkileyen ve şevke getiren mutlu bir hizmettir. Meselâ ; sergilenen eski ve değerli belge ve kitaplardan çoğu, rahmetli Selim Nüzhet Gerçek'in, Milli Kütüphaneye Yar-

dım Derneği tarafından satın alınarak Milli Kütüphaneye bağışlanan koleksiyonundan seçilmiştir. Milli Kütüphanemiz bu değerinde daha nice değişik ve güzel koleksiyonlara sahiptir. Bu koleksiyonları meydana getirenleri ve onları hizmete sunanları şükranla anmalıyız.

Biraz da Tiyatro Sergisinin kapsamından söz edelim. Bu sergi, Türk Tiyatrosu ile ilgili belge, afiş, ilân, basılı eski harfli tiyatro eserleri, basılı yeni harfli oyunlar ile Devlet Tiyatrolarında sahneye konulmuş eserlerden çekilmiş fotoğraflar v. b. dokümanın sunulmasına ve tanıtılmasına vesile olmuştur.

1874 - 1917 yılları süresince basılan ilân ve belgelerden 51 adedi sergilenmiştir; bunların arasında, Şehzadebaşı Millet Sinema - Tiyatrosu ile Kadıköy Kuşdili, Söğütlüçeşme ve Gedikpaşa Osmanlı Tiyatroları temsilleri ile Dârulbedâi Tiyatrolarının belgelerinden örnekler görmek mümkün olmuştur.

Panolarda yer almış 12 adet eski harfli afişler arasında, (1337) tarihi taşıyan Türk Tiyatrosu - Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu afişinden şu bilgiler edinilebiliyordu :

Eserin Adı : **UÇURUM**

Müellifi : **Kıstemackers**

Nakılı : **Ertuğrul Muhsin**

Camekânlarda sergilenen, bir kaç örneğini aşağıya sıraladığımız,

(1286 - 1927) yılları arasında basılmış eski harfli 48 adet piyes ilgi çekiciydi. Örnek :

Fehime Nüzhet : **Adalet Yerini Buldu.** İstanbul (1326).

Tevfik : **Eceli Kaza (facia).** İstanbul (1288).

İbrahim Alâeddin : **Çanakkale İzleri.** İstanbul (1926).

Sergiyi ayrıca, Devlet Tiyatrolarına ait yeni harfli 21 afişe ait panolar süslemişti.

Örnek :

Eserin Adı : **Topuzlu**

Yazan : **Hidayet Sayın**

Sahneye koyan : **Ahmet Evintan**

Sergiden fotoğraflar ise Devlet Tiyatrolarında 1955 - 1963 yılları arasında sahneye konan oyunlardan 36 sına ait idi :

Hamlet, Hacıyatmaz, Harputta bir Amerikalı, Foto finiş, Finten, IV. Henri Çalığışu, Suavi Efendi, Ocak, Gençosman, Öp Beni Kate, Köroğlu (Koçyiğit), Oğuzata, gibi.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Milli Kütüphane'nin, önemli günleri, kendi yönü ve anlayışı ile kutlaması, bu vesilelerle özel konulardaki koleksiyonları sergileyerek tanıtması ciddi ve vaz geçilmez bir hizmet bilincine varmış olmasının delili sayılmalıdır.

Sergilenen belgelerden : Kadıköyün'de Söğütluçeşme Osmanlı Tiyatrosu'nun kadınlar için temsil ilanı

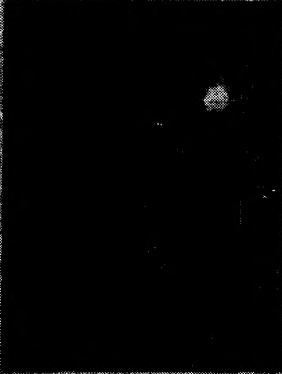
Sollan Nizhat Geziği
Kizilhan
Sakmalaha - Derzok

Şehzade باشنده ملت عائله تياتروسنده
كانون ثانیك برنجی پنجشنبه کونی آقشامی ساعت ۸ ده

تیاره پروانه بر نغفہ ابدال اولق اوزده صحنه سزک ابکی دیکه سزکای قوشم قوشم

استاد محترم احمد فهم افندی

سزکار فاشدیک

بویوک انشالیر

ایکی بویوک سزک

ایکی سزک سزک
برنجی سزک
ودری لوقطسی

بازده
۶ - ۷ تومیل اولما
قون کونجی قونجی ۱ پرده
استاد بوزک سزک لوقطسی احمد فهم افندی
شارلوسی لوقطسی لوقطسی

قده مدینه قاتله حسک

حقه یازک قیزی

بازده
قونجی سزک اولسه سزک پردر
قونجی لوقطسی لوقطسی ۱ پرده
قونجی لوقطسی لوقطسی احمد فهم افندی
قونجی لوقطسی لوقطسی

قده مدینه قاتله حسک

Tiyatro Sergisi'nde yer alan belgelerden : Şehzadebaşı Millet-Aile Tiyatrosu'nun duvarı ilanı.